

ŠTA SMO RADILI TOKOM 2014.

Društveni i politički pejzaž

Ovaj izveštaj možemo početi i tako što ćemo doslovno prepisati prvi pasus iz dokumenta iz 2013. godine, na osnovu koga smo razvijali svoje aktivnosti tokom 2014. godine. U njemu se kaže da Vlada „uživa najviše poverenje političkog Zapada“. Građani veruju da „demokratska i razvojna agenda s ovom Vladom mogu biti osnažene“ i da je Vlada ozbiljna kada govori da će pobediti sveprisutnu korupciju. Ipak, uprkos čvrstim izbornim obećanjima, i izrazito snažnoj podršci koju je vladajuća koalicija dobila upravo na tim izborima. „Vlada je i dalje neodlučna kada treba da preduzme mere koje će dovesti do demokratskih promena“ Demokratska javnost je zbuñjena ponašanjem Vlade i za to ima i dobre razloge. Nepotrebno oštre uvrede koje Vlada izriče na račun svake kritike i kritičara; opstrukcija i neprijateljstvo prema legitimnom radu državnih organe čija je osnovna funkcija upravo da kontrolišu rad Vlade; ponižavanje političke opozicije; manjak pažnje koju poklanja sprovođenju politika i zakona koji su – ako se pogleda njihova sadržina – reformski; loše pritajena osvetoljubivost posle svakog podsećanja OGD na to šta je Vlada propustila ili odbija da uradi; odsustvo svakog kritičkog stava prema agresiji Rusije na Ukrajinu, daju razloge onima koji počinju sumnjati u stvarne namere vladajuće koalicije.

Postoje i neke razlike u odnosu na 2013. godinu. Sadašnjom vladajućom koalicijom - koja je inače ista ona koja je upravljala Srbijom i 2013.g. - suvereno dominira politička stranka Premijera, koji se lično nalazi na vrhuncu političke moći. Na parlamentarnim izborima 2014.g. vladajuća koalicija je osvojila apsolutnu većinu. Opozicija je sa svojih manje od 15% poslaničkih mesta praktično proterana iz Parlamenta. Danas više ne postoje neke od partija koje su 2000. godine donele demokratske promene u Srbiju. Druge su se podelile na toliko malih stranaka da bi bilo koja od njih imala šansu da se uskoro samostalno vrati u političku arenu. Mnogo se govori i pukotinama u vladajućoj stranci, čime se objašnjavaju obrti u stavovima i ponašanjima njenih funkcionera. Na horizontu se nesigurno pojavljuju obrisi jedne nove, retrogradne stranke o čijem poreklu, vezama i namerama tek treba da saznamo.

Izgleda da liberalno građansko društvo i mediji ponovo u svojim rukama drže ključ kontrole vlade i širenja demokratskih vrednosti i to u okruženju koje je snažno odano tradicionalnim vrednostima i demoralisano iskustvom koje ima posle 14 godina demokratske tranzicije. Mediji su slabija karika jer se mnogi urednici više povode za komercijalnim interesima vlasnika, nego što se rukovode standardima profesionalnog novinarstva. Akteri građanskog društva, uklješteni između agresivnog ponašanja svih onih koji su se udružili da spreče dalje otvaranje društva, nedostatka kapaciteta i često materijalne podrške, teško drže korak sa potrebama brže demokratizacije i oslobađanja okupiranog javnog prostora. Donatori koji su poznati po tome što podržavaju promociju demokratskih vrednosti, ubrzano se povlače iz zemlje. U isto vreme ruska javna diplomatija podržana značajnim državnim fondovima napreduje i nudi pomoć nevladinom sektoru i medijima koji su angažovani na širenju konzervativnih ideja. Ovo je sasvim nova pojava, kada je reč o Srbiji. To jeste loša vest; ili možda i nije, ukoliko znači da ruska vlada gubi poverenje u službeni Beograd.

Da se podsetimo naših prioriteta!

U 2014. godini, kratko rečeno, naši prioriteti su bili: prvo, jačanje odgovornosti nosilaca javne vlasti putem stalne građanske kontrole, nadzora i pozivanja na odgovornost; drugo, podrška učešću građana u procesima donošenja odluka i javnim poslovima s ciljem da se unaprede sadržaji javnih politika i zakona, procesi njihovog donošenja i prakse sprovođenja; i konačno, treće, jačanje socijalne kohezije kroz promociju principa inkluzivnosti i brižljivo staranje o potrebama društvenih manjina, gradnju poverenja između većine i manjina i širenje razumevanja većine za posebne i dodatne potrebe manjina.

Fondacija za otvoreno društvo, Srbija je kroz davanje donacija najjemenitijim nevladinim organizacijama i profesionalnim udruženjima, ali i onima koje tek počinju da zauzimaju mesto na javnoj sceni, pokazala poverenje u njihovo delovanje i sposobnost da doprinesu bržem procesu demokratizacije društva, promociji principa odgovornosti u vršenju javne vlasti i jačanju principa tolerantnosti i poštovanja različitosti. Fondacija je ohrabivala razvijanje kapaciteta građanskih aktera za samostalno i koaliciono delovanje i podsticala ih na širenje polja njihovog delovanja. Nismo se uzdržavali od saradnje sa državnim organima, pre svega sa nezavisnim državnim telima: Zaštitnikom građana, Poverenikom za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Poverenicom za zaštitu ravnopravnosti, Agencijom za borbu protiv korupcije, Komisijom za zaštitu ponuđača i drugima, jer ih smatramo odlučujućim činiocem za dobro funkcionisanje principa uzajamne kontrole i ograničavanja, koji jeste temeljni princip demokratskog funkcionisanja države. Sarađivali smo i sa Vladom i sa opštinskim vlastima kada smo smatrali da je to najbolji put da se ubrza rešavanje problema građana ili adekvatno odgovori na njihove legitimne interese. Preduzimali smo sopstvene aktivnosti usmerene na ostvarivanje utvrđenih prioriteta kada smo smatrali da će to doprineti ubrzanju promena, sprečiti štetne posledice po demokratske procese ili doprineti širenju efekata rada partnerskih organizacija.

Nastojali smo da blagovremeno uočimo nove pretnje demokratiji i otvorenom društvu, kako one koje imaju uzrok u domaćim prilikama, tako i one koje su uvezene spolja i da svojim partnerima ukažemo na njih ili smo ih podržavali da sami dođu do pouzdanih podataka.

Aktivnosti i razvoji koji su obeležili naš rad u 2014. godini

Uprkos činjenici da društveno i političko okruženje nisu uvek radili u korist naših namera, odnosno prioriteta i da su ekonomske nedaće proizvodile društvene efekte u korist ponovnog širenja nedemokratskih vrednosti, pa čak i radikalnih ideologija, pojedine aktivnosti koje smo podržavali ili smo ih sami sprovodili dale su rezultate vredne pomena. One bi mogle ostaviti dublji i trajniji trag na dalje društvene razvoje u pojedinim oblastima, ili na načine bavljenja pitanjima koja su od značaja za razvoj otvorenog društva koga karakterišu tri crte: pluralizam, debata i kritika i svest o tome da smo svi pogrešivi, ali i da se svaka pogrešnost može ispraviti kroz ukrštanje različitih stavova. U tom smislu pominjemo:

„Građanin“, pisan velikim „G“ je priznat kao glavni subjekat koji treba da ima korist od slobode medija.- Fondacija je kroz sopstvene projekte uspela da uspostavi zajednicu aktera građanskog društva koja je sposobna promovise javni interes u medijima, reafirmise pravo građana na objektivno informisanje i slobodu izražavanja i tako podseti i donosiocima odluka i medijske poslenike na pravu svrhu slobode medija. U godini kada je vladina Medijska strategija

2012-2015 ušla u završnu fazu sprovođenja, a koja podrazumeva i donošenje tzv. seta medijskih zakona, ova grupacija je umešno prekinula neprekidna pogađanja između medija i javnih vlasti tokom kojih su nagodbe često sklapane na štetu javnog interesa i prava građana na objektivno informisanje. Promocija javnog interesa i zaštita prava građana na objektivno informisanje jasno su definisani u medijskim zakonima. Danas više ne postoji dilema da budžetski novac koji se usmerava prema medijima ne predstavlja „državnu pomoć“ medijima, nego je njegova namena unapređenje javnog interesa u (javnom) informisanju i opsluživanje prava građanina na objektivno informisanje. Ova neformalna zajednica je stavila pod građanski nadzor sve mehanizme regulacije i samo-regulacije medija i medijskih profesija, kao i programsku šemu javnog servisa, tokove javnog novca prema medijskim i njima bliskim delatnostima (oglašavanje), do procesa privatizacije medija koji je upravo u toku.

Nacionalni konvent i dve regionalne platforme (od ukupno tri koliko planiramo da uspostavimo), mehanizmi koji treba da obezbede transparentnost i participativnost procesa pregovora o članstvu u Evropskoj uniji počeli su sa radom. Ovi mehanizmi predstavljaju javni prostor u kome se sreću, debatuju i ukrštaju stavove i interese članovi pregovaračkog tima, predstavnici Parlamenta, Vlade, drugih državnih organa, lokalnih vlasti, sindikata, nevladinih organizacija, profesionalnih i poslovnih udruženja. Predmet rasprava su pitanja koja čine sadržaj 35 poglavlja o kojima će se pregovarati sa EU. Raspravlja se i o lokalizaciji i implementaciji onoga što je dogovoreno sa EU. Od 600 ne-državnih aktera koji učestvuju u njihovom radu, najmanje njih 400 je uživalo podršku Fondacije tokom poslednjih 10 godina ili je učestvovalo u projektima koje je realizovala sama Fondacija. Ukoliko ovi mehanizmi budu delovali na predviđeni način, proces pristupanja Srbije EU će biti bez presedana u pogledu otvorenosti i informisane participacije građana.

Efektivnost institucija javne vlasti se može meriti, pokazuju prvi rezultati primene indikatora koje je Fondacija dizajnirala i koje još uvek testira i usavršava. Mada istraživanja još nisu privedena kraju, nezavisni državni organi sa kojima smo saradivali prilikom uobličavanja indikatora: Zaštitnik građana, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Poverenica za ravnopravnost, Agencija za borbu protiv korupcije i Komisija za zaštitu prava ponuđača razmatraju mogućnost da promene metodologiju izveštavanja Narodne skupštine o svom radu i saobrazne je razvijenim indikatorima. U Nacionalni akcioni plan za pregovore o poglavlju 23 (Ljudska prava, pravosuđe i suzbijanje korupcije) su uvršćene preporuke koje je Fondacija predložila u pogledu načina izveštavanja, kako bi se sa manje dilema mogao pratiti napredak u pogledu sposobnosti srpske javne uprave i sudstva da efektivno sprovedu korpus standarda i normi sadržanih u „Zajedničkim tekovinama“ EU. (*Acquis communautaires*).

Sud je prvi put izrekao osuđujuću presudu za zloupotrebu službenog položaja u javnim nabavkama i to u postupku koji je pokrenut na inicijativu jednog građanskog udruženja. Ista organizacija je obezbedila i ključne dokaze u navedenom slučaju. Ovo je samo jedan od

prodora koji je napravljen u nastojanjima da se unapredi sposobnost svih aktera u procesima javnih nabavki za koje se troši oko 30% ukupnih budžetskih sredstava zemlje - <http://www.balkantenderwatch.eu/>; <https://www.youtube.com/watch?v=bkkivAveSlk> Projekat Fondacije „Ka efikasnim mehanizmima javnih nabavki u zemljama (potencijalnim) kandidatima za članstvo u EU“ se realizuje uz podršku EU.

„Prajd“ je konačno, posle niza godina pregovaranja između vlasti i građanskih udruženja, održan u Beogradu. Vlada je preduzela potrebne mere da obezbedi sigurnost učesnika i poštovanje slobode okupljanja. Ipak, rezultati nedavnog istraživanja stavova LGBT populacije prema „Prajdu“ pokazuju da je ova zajednica unutar sebe podeljena u pogledu pitanja koja bi trebalo da imaju prioritet u radu udruženja koja se bave položajem i pravima LGBT osoba. Suprotno stavu članova najpoznatijih organizacija koja se bave pravima LGBT osoba, a koje daju apsolutni prioritet slobodi okupljanja, „tiha većina“ unutar ove manjine smatra da bi aktivnosti aktivističko-političke prirode usmerene na iskorenjivanje endemskog nasilja prema pripadnicima ove zajednice i diskriminacije trebalo da se nađu u fokusu njihovog rada.

Legalizovano je prvo (od planirana tri) romsko neformalno naselje. To je potvrda teze da tamo gde ima političke volje, ima i mogućnosti da se primenom važeće regulative, legalizuju tradicionalna romska naselja i time bitno unapredi rešavanje problema stanovanja ove inače višestruko marginalizovane etničke grupe. Primer naselja „Novo Selište“ u Brusu u kome živi 130 Roma govori o tome. Opštinske vlasti Brusa, male i pretežno nerazvijene opštine u centralnoj Srbiji, ne samo da su pristale da se ovaj eksperiment izvede na njihovoj teritoriji, već su i same dale značajan doprinos - uključujući i finansijski – da se ovaj posao obavi. Ceo poduhvat je bio visoko inkluzivan i podrazumevao je aktivno učestvovanje stanovnika naselja u odlučivanju. Nevladin sektor je pomagao da se nesuglasice ili dodatni problemi blagovremeno rešavaju, a radovi na popravkama kuća izvedu saglasno profesionalnim građevinskim standardima.

Posle osam godina politiziranja i političke koketarije bošnjačka manjina je dobila svoj nacionalni savet. Savet je izabran na novembarskim izborima 2014.g. za nacionalne savete nacionalnih manjina. Izborni proces je bio fer i demokratski, a tokom izbornog dana nisu zabeleženi značajniji prekršaji, kažu rezultati monitoringa celine izbornog procesa koji je uključivao i monitoring profesionalnosti izveštavanja o kampanji i izbornom danu. Tri vodeće nevladine organizacije u Sandžaku su pomno pratile odvijanje izbornog procesa, obavestavale javnost o svojim nalazima i koristile raspoložive pravne i druge instrumente i alatke da se svaka uočena nepravilnost blagovremeno ispravi.

Na inicijativu ovih organizacija preko 300 neutralnih posmatrača nadgledalo je proces biranja tokom izbornog dana

Novi akter, Koalicija roditelja za dečija prava, preduzeo je nekoliko vidljivih akcija s ciljem da doprinese unapređenju uslova za sprovođenje koncepta inkluzivnog obrazovanja koji je jedan od stubova obrazovnih politika. Posle iskustva sa osnivanjem i podrškom koja je davana za rad Centra za interaktivnu pedagogiju i Centra za obrazovne politike, slučaj Koalicije roditeljskih udruženja za dečija prava još jednom je potvrdio da je period od 3-5 godina optimalno vreme za nastanak i afirmaciju jednog građanskog udruženja čija je namera da deluje na nacionalnom nivou. Iskustva stečena kroz druge programe govore isto.

Nekoliko udruženja građana koja se bave novim oblicima siromaštva je iskoristilo obeležavanje međunarodnog Dana ukidanja ropstva da oživi staru tradiciju uličnih debata kao oblik novog aktivizma, ali i da pozove političke aktere da ponovo promisle posledice sveprisutnog neo-liberalnog ekonomskog koncepta na demokratiju, strukturisanje društva i na društvene odnose. Govornici su se zalagali za nove politike i zakonodavstvo koje će omogućiti bolju zaštitu zaposlenih i malih akcionara, otvaranje perspektiva za nezaposlene, nastanak novih finansijskih mehanizama (etičke banke, štedne i kreditne zadruge), poreske olakšice za MSP i sl.

LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA

Položaj etničkih manjina

Cilj programa je čvršća integracija pripadnika manjinskih zajednica unapređenjem primene postojećih mehanizama zaštite prava i sloboda nacionalnih manjina, i osnaživanjem dijaloga u multietničkim sredinama o temama od zajedničkog interesa.

Centralni događaj 2014 godine koji se odrazio na čitav program su bili izbori za nacionalne savete nacionalnih manjina. Kontinuiran dijalog u okviru Regionalnog foruma doveo je do sporazuma između izbornih aktera o fer ponašanju tokom izbornog procesa. Novembra 2014 je, posle osam godina, u fer i demokratskom procesu izbran, a potom i konstituisan nacionalni savet bošnjačke nacionalne manjine.

Druge podržane inicijative koje su se bavile izborima za nacionalne savete nacionalnih manjina doprinele su većoj transparentnosti izbornog procesa i dobroj informisanosti pripadnika manjinskih zajednica o relevantnim pitanjima vezanim za izbore NSNM. Koristeći izborni momenat naši partneri su aktuelizovali pitanja politizacije i drugih nedostataka postojećeg sistema manjinske autonomije i najavili otvaranje debate o promenama manjinskih politika.

Mladi aktivisti, pripadnici manjinskih zajednica _ njih sedamdeset – su stekli znanja o pravima nacionalnih manjina, inter-kulturalizmu i inkluzivnim politikama. Mnogi d njih već ih primenjuju kroz svoj rad nacionalnim savetima manjina, institucijama građanskog društva, medijima, državnim i organima lokalne samouprave. Podržani projekti:

1. Inkluzivno i odgovorno upravljanje u Sandžaku; Nosilac projekta: **Savet za inkluzivno upravljanje, SAD;** Podrška: **USD 32,249.** – Ovo je druga godina naše podrške radu Regionalnog foruma. Podsticanjem dijaloga o temama od zajedničkog interesa za sve uključene aktere iz 6 sandžačkih opština, Forum je napravio značajan pomak u prevazilaženju dubokih međuetničkih i unutaretničkih podela koje opterećuju ovaj region. Rad Foruma je tokom 2014 bio fokusiran na izbore za Bošnjačko nacionalno vijeće. U okviru Forumu je dogovoren i pripremljen Sporazum o sprovođenju izbora, kome su pristupili akteri obe izborne liste. Sporazum je obavezao izborne takmace na konstruktivno ponašanje pre, za vreme, i nakon izbora. Ovo je rezultiralo uspešno sprovedenim izborima i konstituisanjem BNVA nakon 8 godina. Ovakav pomak koji se u Sandžaku ocenjuje kao istorijski, mogao je nastati samo iz doslednog, dugotrajnog i pažljivo vođenog dijaloga svih aktera na Sandžačkoj sceni.

2. Izbori za Bošnjački nacionalni savet; Nosilac projekta: **Fondacija za otvoreno društvo, Srbija; partneri - Damad, Sandžački odbor za ljudska prava, Urban-In, CESID;** Podrška: **USD 48,323.** – Ova inicijativa Fondacije se nadovezala na potpisivanje Sporazuma o sprovođenju izbora. Ova sinhronizovana, pravovremena akcija je obezbedila primenu Sporazuma, regularnost izbornog procesa u svim segmentima, i konačno konstituisanje i početak rada Vijeća. U tom cilju je vršeno posmatranje toka predizborne kampanje i čitavog izbornog procesa, posmatranje medijskog izveštavanja o ovom procesu (blagovremeno je uloženo nekoliko prigovora medijskim regulatornim telima); posmatranje pravilnosti izbornog procesa tokom izbornog dana na svim biračkim mestima u Sandžaku (izbori su protekli sa minimalnim neregularnostima); izvršeno je konačno ispitivanje potreba Vijeća na osnovu čega će biti kreiran “tailor made” program podizanja kapaciteta ovog tela. Fondacija je ovu inicijativa realizovala u saradnji sa tri partnerske organizacije iz Sandžaka, članice Regionalnog foruma, dok je CESID vršio neposredno posmatranje izbora na svim otvorenim biračkim mestima, koristeći svoju razrađenu metodologiju. Ova inicijativa je ključno doprinela regularnosti izbora, početku rada Vijeća i blagovremenoj informisanosti javnosti o izborima.

3. Izadi i glasaj – izbori za Nacionalni savet Albanaca; Nosilac projekta: **Odbor za ljudska prava, Preševo;** Podrška: **USD 17,033.** – Sprovedena je intenzivna kampanja koja je omogućila pripadnicima albanske nacionalne zajednice bolje razumevanje uloge nacionalnih saveta i značaja izbora, čime je uticala na povećanje izlaznosti. Osim bolje informisanosti građana, obezbeđena je veća transparentnost i regularnost procesa. Jug Srbije ima specifičan geo-politički značaj pa ionako politizovana tema nacionalnih saveta ovde dobija dodatno složenu dimenziju. Svaka zloupotreba ovog nacionalnog saveta u političke svrhe može imati ozbiljne posledice. Zato je bilo posebno važno da građani budu pravilno informisani i da savet stekne svoj legitimitet u regularno sprovedenim izborima sa što većim brojem informisanih glasača. Koordinaciju kampanje je vršila koalicija 12 organizacija civilnog društva i medija. Kao rezultat, izbori su uspešno sprovedeni i konstituisan je savet čiji je legitimitet nesporan.

4. **Izbori za nacionalne savete nacionalnih manjina 2014: Informisanjem nacionalnih manjina do uspešnih i demokratskih izbora;** Nosilac projekta: **Centar za istraživanje migracija, Beograd;** Podrška: **USD 13,760.** – *Minority News* je jedinstven portal koji izveštava o radu svih nacionalnih saveta i o vestima koje su od interesa za manjinske zajednice. U okviru portala, izrađena je posebna web stranica namenjena izborima za nacionalne savete, kao i specijalni broj *Minority News*-a posvećen izborima. Objavljeni informativni video i tekstualni sadržaji o izborima na maternjem jeziku 9 nacionalnih zajednica su informisali pripadnike nacionalnih manjina o čitavom izbornom postupku. Ovim je obezbeđeno do sada najpotpunije informisanje predstavnika manjinskih zajednica o izborima na jednom mestu, a takođe je značajno povećana transparentnost izbornog procesa.

5. **Četiri godine nacionalnih saveta;** Nosilac projekta: **Pokrajinski zaštitnik građana – OMBUDSMAN, Novi Sad;** Podrška: **USD 2,565.** – Pokrajinski zaštitnik građana je sproveo i publikovao nalaze istraživanja o 4 godine rada prvih saziva nacionalnih saveta izabranih po Zakonu o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, i kojima je 2014. godine istekao mandat. Ispitivanje se odnosilo na poznavanje i korišćenje nadležnosti od strane nacionalnih saveta, sa ciljem da se primena nadležnosti unapredi i da se stvore uslovi za efektivniji rad novoizabranih saveta. Dodatni značaj i “težina” rezultata istraživanja leže u činjenici da ga je sproveo pokrajinski zaštitnik građana, dakle jedan od najuglednijih nezavisnih organa.

6. **Ka politici integrativnog multikulturalizma u Srbiji;** Nosilac projekta: **Centar za istraživanje etniciteta, Beograd;** Podrška: **USD 29,542.** – Ovom inicijativom je Centar reagovao na političku uzurpaciju manjinskih prava i tela manjinske autonomije. Vršeno je posmatranje čitavog izbornog procesa za nacionalne savete i urađena analiza efekata postojeće regulative. Na osnovu ovoga, organizacija je uradila iscrpnu analizu stanja u oblasti prava nacionalnih manjina i njihove zaštite. Analiza je pokazala da je postojeći sistem zaštite prava nacionalnih manjina faktički uveo model segregativnog multikulturalizma. Uviđajući sve manjkavosti ovakvog sistema, izradjen je set principa oko kojih će se otvoriti debata o budućim promenama manjinskih politika.

7. **Škola o manjinskim pravima i integraciji;** Nosilac projekta: **Centar za razvoj civilnog društva, Zrenjanin;** Podrška: **USD 20,198.** – Ova inicijativa predstavlja reakciju na nedostatak kapaciteta za bavljenje manjinskim pitanjima i u državi i u civilnom društvu. Ovo je druga po redu škola o manjinskim pravima, a za 2014. godinu je kreirana unapređena i proširena agenda. Polaznici su bili mladi aktivisti manjinskih zajednica, kao i jedan broj predstavnika većinske zajednice, njih ukupno 70. Škola je ciljano održana pred izbore za nacionalne savete, te su polaznici bili uključeni u posmatranje izbornog procesa. Na osnovu izvršene analize svih prikupljenih nalaza, nastala je publikacija o položaju manjina i manjinskih prava u Srbiji, koja će takođe biti dobar predložak za buduće debate o manjinskim politikama. Značajan broj polaznika škole je aktivan na društvenoj sceni kroz Nacionalne savete, manjinske medije, manjinske političke partije, dok su neki osnovali nove OCD. Inicijativa je podržana u partnerstvu sa OEBS-om.

8. Islamska arhitektura u Srbiji; Nosilac projekta: **Udruženje građana Sandžački ćilim;** Podrška: **USD 9,810.** – Inicijativa se bavila istraživanjem i predstavljanjem bogatog kulturnog i arhitektonskog nasleđa Islama na prostorima naše zemlje, doprinoseći boljem upoznavanju same islamske zajednice, njene ostavštine i tradicije. Na taj način ona predstavlja doprinos integrativnim procesima u društvu. Radi se o jedinstvenom poduhvatu regionalnog karaktera koji je okupio stručnjake iz zemlje i inostranstva kao i brojne institucije iz Sandžaka i drugih delova zemlje, uključujući resorno Ministarstvo a kao rezultat istraživanja nastala je odgovarajuća publikacija. Ova inicijativa na dobar način pokazuje da kultura može imati integrativnu ulogu i biti spona koja povezuje različite zajednice između kojih inače u aktuelnom društvenom kontekstu izostaje interakcija.

Društvena inkluzija Roma

Održivost romskih politika nakon završetka Dekade društvene inkluzije Roma (2005-2015) i legalizacija romskih neformalnih naselja bili su u fokusu delovanja Fondacije i njenih partnera.

Kroz eksperiment sproveden u opštini Brus u oblasti stanovanja pokazano je još jedanput da tamo „gde ima političke volje, ima i mogućnosti da se primenom teške i komplikovane regulative“ – kojoj nesumnjivo treba promena - “ostvare ciljani rezultati.“ Romske organizacije i stručnjaci za oblast stanovanja predložili su model zakona o legalizaciji neformalnih starih romskih naselja, za čije usvajanje i pomognuti drugim mahanizmima javnog zagovaranja za sada vode uspešnu kampanju da predložena rešenja postanu deo osavremenjene legaslative. U toku je pilotiranje dva inovativna integrativna modela legalizacije romskih naselja, jedan u sklopu lokalnog razvoja opštine vođen od strane lokalne samouprave, drugi koji uspostavlja stambene zadruge kao instrument za unapređivanje romskih naselja i ekonomsko osnaživanje Roma. U 20 opština započet je proces razvijanja lokalnih politika stanovanja Roma i jačanja kapaciteta relevantnih aktera za njihovo sprovođenje. Stalno ukazivanje romskih organizacija na značaj stanovanja doprinelo je da ova oblast postane jedan od prioriteta u koji se ulažu sredstva iz Predpristupnih fondova EU za unapređenje položaja Roma. Romska udruženja revnosno nadgledaju efektivnost utroška sredstava.

U saradnji sa vladinim institucijama započet je proces izrade Strategije za inkluziju Roma 2015-2025. U širokom konsultativnom procesu pripremljena je „Polazna studija za izradu Strategije“ koja sadrži kritičku analizu implementacije romskih politika u proteklih deset godina i predlaže pristup i smernice na kojima treba da bude zasnovana nova Strategija. Takođe, Vlada RS je donela odluku o pristupanju Srbije drugoj Dekadi Roma. Podržani projekti:

1. Institucionalna podrška Stalnoj konferenciji romskih udruženja građana - Ligi Roma; Nosilac projekta: **Stalna konferencija romskih udruženja građana – Liga Roma, Beograd;** Podrška: **USD 33,335.** – Podrška Ligi Roma za projekat koji je usmeren, na kontinuirano praćenje rezultata sprovođenja romskih politika i zagovaranje za njihovu održivost i efektivno sprovođenje. Najveći rezultati aktivnosti tematskih odbora Lige su: izrada predloga Zakona o legalizaciji neformalnih romskih naselja; uključivanje organizacija civilnog društva u implementaciju projekata uspostavljanja mobilnih timova i unapređivanja stanovanja Roma koji se realizuju iz IPA fondova u 20 opština; ojačavanje udruženja pedagoških asistenata; uključivanje Roma u opštinske zdravstvene savete. Liga je pokrenula temu bezbednosti kao novu oblast svoga

delovanja i u saradnji sa poverenicom za ravnopravnost aktivno se angažuje na zaštiti prava Roma. Intenzivno vodi kampanju za uključivanje Srbije u drugu Dekadu Roma i održivost romskih politika nakon 2015.

2. Legalizacija objekata u romskom naselju u opštini Brus; Nosilac projekta: **Lokalna kuća razvoja, Brus;** Podrška: **USD 43,267.** – Projekat obnove romskog naselja bavi se izradom planske dokumentacije za legalizaciju naselja, rešavanjem pravno imovinskog statusa objekata u naselju, otkupom zemljišta za 7, i renoviranjem 28 kuća. Finansijsku podršku projektu obezbedile su i lokalna samouprava i Ekumenska humanitarna organizacija. Očekuje se i podrška iz projekta IPA fonda za unapređivanje infrastrukture i nemačke organizacije „Help“ za ekonomsko osnaživanje stanovnika naselje. Projekat je svojevrsan model partnerstva između lokalnih institucija, nevladinih organizacija i donatora i otvara perspektivu za dugoročno delovanje u oblasti inkluzije Roma u opštini.

3. Održivi model unapređenja stanovanja Roma - stambeno građevinske zadruge (II faza); Nosilac projekta: **YUROM centar, Niš;** Podrška: **USD 46,795.** - Projekat se bavi jačanjem tri stambeno građevinske zadruge sa oko 120 građevinskih radnika u tri regiona Srbije, osnivanjem još tri zadruge u zapadnoj i centralnoj Srbiji, formiranjem grupe javnih zastupnika Roma za oblast stanovanja i zagovaranjem u 10 opština u Srbiji da pristupe izradi planske dokumentacije za legalizaciju romskih naselja u tim sredinama. Opremanje zadruga podržala je nemačka organizacija „Help“, a očekuje se i dalja podrška od OEBSa kroz projekat finansiran iz IPA fondova.

4. Legalizacija i obnova romskih naselja zasnovana na potrebama stanovnika; Nosilac projekta: **Fondacija za otvoreno društvo, Srbija;** Podrška: **USD 27,076.** - Projekat Fondacije za otvoreno društvo u saradnji sa Ekumenskom humanitarnom organizacijom usmeren je na stvaranje uslova za legalizaciju, unapređenje infrastrukture naselja i obnovu kuća u neformalnim romskim naseljima u 20 opština. Realizuje se na više planova: zagovaranje kod lokalnih institucija da definišu lokalne politike kojima se unapređuju uslovi stanovanja Roma; edukaciju lokalnih samouprava i relevantnih institucija o potrebnim uslovima i aktivnostima na legalizaciji romskih naselja; obuku lokalnih institucija o primeni modela samogradnje u konsolidaciji romskih naselja; obuku romskih OCD za mobilizaciju stanovnika romskih naselja i njihovo aktivno uključivanje u obnovu naselja.

5. 3000 novih glasova Roma za legitimitet izbora Romskog nacionalnog saveta; Nosilac projekta: **YUROM centar, Niš;** Podrška: **USD 17,442.** - Projekat se bavi realizacijom kampanje za registrovanje 3000 novih glasača Roma kako bi se obezbedili direktni neposredni izbori za Nacionalni savet romske nacionalne manjine. Aktivisti romskih nevladinih organizacija kroz informisanje u 20 opština sa najvećom zastupljenošću Roma uspešno su animirali nove potencijalne glasače da se registruju u birački spisak i učestvuju i izborima za novi Nacionalni savet. Projekat realizovan u saradnji sa OSF Roma Initiatives Programom.

6. Jačanje kapaciteta novoizabranog Nacionalnog saveta romske nacionalne manjine; Nosilac projekta: **Centar za regionalizam, Novi Sad;** Podrška: **USD 47,667.** – Projekat je inicijativa koja se realizuje na više nivoa. Jedan nivo bavi se edukacijom novoizabranog Nacionalnog saveta romske nacionalne manjine za bavljenje problemima socijalne inkluzije Roma

u kontekstu domaćih i evropskih romskih politika, kao i planiranje projekata i konkurisanje za sredstva iz EU fondova. Drugi nivo se odnosi na prezentaciju rezultata regionalnog stambenog projekta, sa posebnim fokusom na Rome izbeglice, predstavnicima četiri parlamenta zemalja potpisnica Dejtonskog sporazuma. Projekat realizovan u saradnjisa OSF MtM programom.

7. Podrška Romima kroz pružanje usluga pravne pomoći; Nosilac projekta: **Centar za prava manjina, Beograd;** Podrška: **USD 35,384.** – Projekat se bavi zaštitom prava Roma i realizuje se kroz nekoliko setova aktivnosti: istraživanje i dokumentovanje povreda prava Roma koje se sprovodi na teritoriji cele Srbije; pružanje pravne pomoći u ostvarivanju prava u slučajevima kršenja prava i diskriminacije; odabir i procesuiranje strateških parnica; uspostavljanje „paralegal“ servisa u tri grada, „call centra“ i web sajta protiv diskriminacije Roma.

8. Izrada polazne studije za Strategiju za inkluziju Roma 2015-2025; Nosilac projekta: **Fondacija za otvoreno društvo, Srbija;** Podrška: **USD 22,405.** – Kroz projekat koji je Fondacija realizovala u saradnji sa Kancelarijom za ljudska i manjinska prava i OSF MtM programom, ekspertski tim sačinio je polaznu studiju za izradu nove Strategije za inkluziju Roma usaglašene sa Strategijom Evropa 2020. U konsultacijama sprovedenim od nacionalnog do lokalnog nivoa, učestvovala su državne institucije, organizacije civilnog društva i međunarodne organizacije. Pored Fondacije, projekat je finansijski podržala i Kancelarija za ljudska i manjinska prava. Projekat realizovan u saradnjisa OSF MtM programom.

9. Kampanja „Dekada 2015-2025“; Nosilac projekta: **Centar za prava manjina, Beograd; Bibija - Ženski romski centar, Beograd;** Podrška: **USD 41,050.** – Projekat je deo široke kampanje Lige Roma sa ciljem održivosti i daljeg razvoja romskih politika i nakon završetka Dekade Roma 2015. Kampanja se sprovodi na nacionalnom i lokalnom nivou. Na nacionalnom nivou realizuje se kroz konferenciju koja kritički preispituje rezultate sprovođenja Strategije za unapređivanje položaja Roma i predlaže rešenja za novu Strategiju. Na lokalnom nivou, u 50 gradova realizuju se različite aktivnosti podrške za nastavak Dekade praćene uličnim akcijama i umetničkim performansima. Kroz lokalne akcije artikulišu se ključni problemi romske zajednice koje država treba da reši u narednih 10 godina i u pisanoj formi u Skupštini RS dostavljaju donosiocima odluka. Projekat realizovan u saradnjisa OSF MtM programom.

10. Art kampanja za novu Strategiju za inkluziju Roma (I faza); Nosilac projekta: **Interkulturalni teatar, Novi Sad;** Podrška: **USD 22,456.** – Projekat se bavi pripremnim aktivnostima za organizovanje umetničkog performansa kao dela kampanje Lige Roma za održivost romskih politika nakon završetka Dekade Roma. Priprema umetničke kampanje obuhvata snimanje i aranžiranje tradicionalne romske muzike u modernu muzičku formu, snimanje filma Dekada 2005-2015, snimanje i publikovanje 20 intervjuva sa poznatim javnim ličnostima u cilju podrške inkluziji Roma.

11. Bolje planiranje i programiranje EU IPA fondova za inkluziju Roma u Srbiji; Nosilac projekta: **Stalna konferencija romskih udruženja građana – Liga Roma, Beograd;** Podrška: **USD 44,386.** Projekat se kroz seriju treninga bavi edukacijom romskih nevladinih organizacija za informisano učešće i zagovaranje interesa romske zajednice u procesu planiranja i programiranja EU fondova. Kroz multi sektorsko povezivanje doprinosi i uspostavljanju mehanizma za saradnju

i otvaranje kontinuiranog dijaloga sa relevantnim institucijama i donosiocima odluka na svim nivoima u ovom procesu.

Protiv diskriminacije LGBT osoba

S namerom podizanja osetljivosti većine prema manjini, u smislu razumevanja i prihvatanja LGBT identiteta i proširenja pojma “normalnosti” (normalizovanje identiteta), podržali smo različite aktere koji su ostvarenju ovog cilja doprineli svojim raznovrsnim pristupima. Usredsredili smo se i na povećanje lične bezbednosti LGBT osoba. Suština ovih napora bila je da se intenzivira dijalog između policije i LGBT zajednice i zajednički napor na izradi standardizovanih protokola o postupanju policije. Treći stub našeg delovanja bila je podrška organizacijama građanskog društva s ciljem da podstakne debatu unutar LGBT zajednice, o prioritetima LGBT agende i načinima i sredstvima za njihovo ostvarivanje.

Pored dodele sredstava za podršku, naše najznačajnije angažovanje bilo je kroz aktivnosti koje su dovele do stvaranja koalicije od šest ne-LGBT organizacija čija je namera da pomognu LGBT organizacijama u izradi Platforme LGBT kao okvira za objedinjavanje i koordinaciju LGBT aktivizma. Podržani projekti:

1. **Borba protiv diskriminacije LGBT osoba: simulacija suđenja (Moot Court);** Nosilac projekta: **Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Beograd;** Podrška: **USD 15,160.** - Grupa studenata iz cele Srbije učestvovala je na takmičenju *Moot Court* koje je organizovao Poverenik, a koje se bavilo krivičnim gonjenjem i presuđivanjem slučajeva koji uključuju diskriminaciju ili nasilje nad LGBT osobama.
2. **„Human District“, Međunarodni filmski festival o ljudskim pravima;** Nosilac projekta: **Udruženje Happy Centre, Beograd;** Podrška: **USD 2,723.** - Festival je pokrenut 2014. godine. U okviru pratećih programa festivala organizovane su različite debate o ljudskim pravima i pravima LGBT populacije.
3. **„Merlinka 6“, Međunarodni festival LGBT filma;** Nosilac projekta: **Regionalni info centar, Smederevo;** Podrška: **USD 4,972.** - „Merlinka“ je ugledni godišnji međunarodni filmski festival čiji je cilj da promoviše gej i lezbijska prava. Popularnost i prestiž festivala rastu širom Zapadnog Balkana, i u LGBT zajednicama i van njih. Stalno rastući broj ne-LGBT posetilaca, i činjenica da se bez ijednog incidenta već šestu godinu za redom održava u malom gradu kao što je Smederevo, posebne su vrednosti ovog festivala.
4. **Ka novim protokolima policije;** Nosilac projekta: **Gej strejt alijansa, Beograd;** Podrška: **USD 19,626.** - Aktivisti GSA su imali sastanke sa više od 20 direktora policijskih stanica širom Srbije, i razgovarali o potrebi izrade novih protokola policije namenjenih sprečavanju i suzbijanje slučajeva koji uključuju nasilje ili pretnje nasiljem prema LGBT osobama. Svrha je podizanje nivoa lične bezbednosti LGBT osoba. Sastancima su prisustvovali i lokalni LGBT aktivisti.
5. **Izrada LGBT platforme;** Nosilac projekta: **Fondacija za otvoreno društvo, Srbija;** Podrška: **USD 1,400.** - Cilj projekta bio je da podrži okupljanje i dijalog među LGBT organizacijama. U fokusu diskusije bilo je ustanovljavanje zajedničke platforme za uzajamnu podršku i razmenu mišljenja.

UNAPREĐENJE KVALITETA FORMIRANJA JAVNIH POLITIKA

Otvaranje pregovora o članstvu između Srbije i EU je obeležilo početak intenziviranja procesa usklađivanja zakona i njihovog sprovođenja. Uspešni pregovori će takođe morati da budu inkluzivne i participativne prirode kako bi se osiguralo predstavljanje interesa svih segmenata društva, kao i da bi se uspostavila odgovornost Vlade i lokalnih vlasti za sprovođenje odgovarajućih zakona. U tom smislu, Fondacija je išla ka tri glavna cilja:

Prvi cilj bio je stvaranje interaktivnih i živih platformi za učešće civilnog društva u tom procesu. Fondacija je podržala uspostavljanje jedne platforme na nacionalnom nivou i dve regionalne platforme kako bi pomogla učešće različitih nosilaca interesa. Regionalne platforme su bile posebno važne jer je Fondacija bila jedini donator koji je dospao do lokalnih zajednica kako bi ih osnažio da izraze svoje interese i da učestvuju u debatama na nacionalnom nivou o EU-integracijama, ali takođe ih je angažovala i u sprovođenju reformi na lokalnom nivou. Uz nekoliko projekata ranije pokrenutih s namerom da obezbede transparentnost pregovaračkog procesa sa EU i dva projekta za omogućavanje medijske vidljivosti i šireg domašaja, ove platforme rade u sinergiji da dozvole efikasno učešće građana u pregovorima sa EU i osiguravaju da se taj proces odvija na transparentan i inkluzivan način.

Drugo, kako bi se obezbedilo sprovođenje usvojenih zakona, Fondacija je podržala grupu projekata posvećenih praćenju pregovora sa EU u četiri odabrana poglavlja: Poglavlje 23 – Ljudska prava, borba protiv korupcije i pravosuđe, Poglavlje 24 – Prava, sloboda i bezbednost, Poglavlje 30 – Spoljna politika i Poglavlje 35 - druga pitanja (koje za Srbiju uključuje normalizaciju odnosa sa Kosovom). Podržani projekti grade kapacitete civilnog društva da poziva Vladu na odgovornost za napredak ostvaren u tri ključna poglavlja koja se prva otvore, i koja će diktirati sveukupan napredak pregovora s obzirom da obuhvataju mnoga pitanja koja čine političke kriterijume za članstvo.

Konačno, treća grupa projekata ima za cilj da podstakne dublju i plodniju debatu o izradi i primeni razvojnih politika u Srbiji. Glavna intervencija se sprovodi kroz inovativni plan stipendiranja pojedinaca koji je pokrenula Fondacija. Putem poziva za dostavljanje predloga, Fondacija podstiče pojedince da obezbede nove, sveže pristupe nekim ključnim pitanjima razvoja i povezuje ih s odgovarajućim organizacijama civilnog društva. Ovaj plan takođe teži pravljenu veza između „novog naraštaja“ ustanovljenih aktivista i organizovanog civilnog društva – NVO. Podržani projekti:

1. **Nacionalni konvent o EU**; Nosilac projekta: **Evropski pokret u Srbiji, Beograd**; Podrška: **USD 32,504**. – Nacionalni konvent o EU je mehanizam na nacionalnom nivou za učešće civilnog društva u procesu pregovora o članstvu između EU i Srbije. Blisko je povezan sa Narodnom skupštinom i okuplja predstavnike preko 600 organizacija civilnog društva, stručnjake i poslovne predstavnike podeljene u 21 radnu grupu, što odražava poglavlja EU pregovora. Plenarnim sednicama prisustvuju visoki državni zvaničnici uključujući premijera, ministre i predsedavajućeg parlamenta. Nacionalni konvent se afirmisao kao glavni mehanizam za usmeravanje preporuka i zahteva civilnog društva ka donosiocima odluka u oblastima koje se neposredno odnose na evropske integracije Srbije.

2. **Aktivna Istočna Srbija u procesu pristupanja Srbije EU**; Nosilac projekta: **Regionalna agencija za razvoj Istočne Srbije (RARIS), Knjaževac**; Podrška: **USD 31,854**. – Projekat je uspostavio platformu za aktivno učešće organizacija civilnog društva i drugih nosilaca interesa iz 6 opština istočne Srbije u procesu pregovora o članstvu između EU i Srbije. Putem platforme uobličena je radna grupa usredsređena na pitanja najvažnija za lokalne učesnike, a istaknute preporuke se usmeravaju ka procesima donošenja odluka na nacionalnom nivou, uključujući Nacionalni konvent o EU, Glavnog pregovarača sa EU timom i nadležna ministarstva. Fondacija je pomogla povezivanje uspostavljene platforme i prve regionalne sednice Nacionalnog konventa o EU održane u Knjaževcu.

3. **Promocija inkluzivnog i odgovornog upravljanja u regionu Sandžaka, kroz jačanje rada Regionalnog foruma**; Nosilac projekta: **Savet za inkluzivno upravljanje, CIG**; Podrška: **USD 26,000**. – 2014. je druga godina kako Fondacija podržava rad Regionalnog foruma koji okuplja nosioce interesa iz 6 sandžačkih opština i olakšava dijalog o pitanjima od zajedničkog interesa, čime doprinosi premošćavanju međuetničkih i unutaretničkih podela. Rad Forumu je ove godine obogaćen i perspektivom evropske integracije, tako da predstavlja jednu od regionalnih platformi za učešće regionalnih aktera u procesu EU integracija. U 2014. rad Forumu je bio usredsređen na izbore za Nacionalni savet bošnjačke nacionalne manjine. Forum je pripremio Sporazum o pravilima ponašanja tokom izbora, koji su potpisale obe liste koje učestvuju na tim izborima. Sporazum je obavezao učesnike da deluju konstruktivno tokom i posle izbora. Izbori su konačno rezultirali osnivanjem Nacionalnog saveta bošnjačke nacionalne manjine, što je bio veliki napredak koji su omogućili Fondacija i Forum.

4. **EU – lokalna perspektiva**; Nosilac projekta: **Novinska agencija Beta**; Podrška: **USD 18,712**. – Euractiv je online portal novinske agencije Beta, specijalizovan za izveštavanje o reformama u Srbiji povezanim s EU-intergracijama. Ova konkretna inicijativa ima za cilj da rasvetli ulogu lokalnih samouprava/opština u tom procesu, praveći i široko distribuirajući sadržaje o stavovima i perspektivama lokalnih zajednica povodom značajnih pitanja u vezi s njihovom ulogom u procesu EU-integracije. BETA pomno prati rad platformi koju je uspostavila Fondacija, podiže vidljivost njihovih inicijativa, i dalje ističe i širi preporuke važnih lokalnih aktera.

5. **Promocija “Vodiča kroz pridruživanje Srbije Evropskoj uniji”**; Nosilac projekta: **Centar za međunarodne i bezbednosne poslove - ISAC, Beograd**; Podrška: **USD 12,765**. –Projekat obuhvata javno predstavljanje „Vodiča kroz pridruživanje Srbije Evropskoj uniji“ u 12 gradova s ciljem da se olakša njihovo učešće u procesu pregovora za članstvo u EU. Podeljeno je 20.000 primeraka ovog vodiča i on je osnovna referenca za državne službenike, lokalne vlasti, novinare i druge zainteresovane strane.

6. **Nadzor Poglavlja 30 i 31 pregovora Srbije sa EU o članstvu**; Nosilac projekta: **Centar za međunarodne i bezbednosne poslove - ISAC, Beograd**; Podrška: **USD 37,524**. – Ova inicijativa je sveobuhvatni mehanizam nagledanja i konsultacija usredsređen na spoljnopolitički aspekt EU-integracije. Ona je istovremeno platformu i za javno zagovaranje i za praćenje, koja pruža stručni pristup procesu pregovaranja o članstvu u EU. Aktivnosti uključuju izradu vodiča kroz obaveze Srbije po odgovarajućim poglavljima, izradu dokumenata o politikama koji izlažu šta bi trebalo da

budu prioriteta Srbije, kao i nekoliko foruma za diskusiju koji okupljaju državne zvaničnike i relevantne zainteresovane strane.

7. Spoljna politika i dobrosusedski odnosi u kontekstu EU-integracija; Nosilac projekta: **PG Mreža**; Podrška: **USD 15,584**. –Ovaj projekat je u suštini medijska komponenta napora Fondacije da otvori debatu kako među stručnjacima tako i u celoj javnosti, o efektima spoljne politike Srbije na proces EU-integracija. Produkcija 6 posebnih TV-priloga koji se bave vezama između dobrosusedskih odnosa i procesa EU-integracija, ojačava podršku javnosti za tesnije usklađivanje spoljne politike sa politikama EU-integracije, a naročito poziva na pravovremeno bavljenje otvorenim pitanjima između Srbije i njenih suseda, kako bi se sprečili mogući zastoji u procesu EU-integracija.

8. Monitoring sprovođenja Briselskog sporazuma (realizacija od strane srpskih vlasti); Nosilac projekta: **BIRODI** (Biro za društvena istraživanja), Beograd; Podrška: **USD 24,251**. — Praćenje sprovođenja Briselskog sporazuma u oblastima pravosuđa, bezbednosti, obrazovanja, i zajednice srpskih opština, otkrilo je postojeće prepreke i formulisalo preporuke za punu primenu Sporazuma. Definisane preporuke služe kao sredstvo javnog zastupanja kojim se vrši pritisak na vladu da sprovodi sporazum, ali takođe i da se podigne nivo znanja opšte javnosti o konkretnim koracima koje bi Vlada Srbije trebalo da načini, da bi ispunila svoje obaveze koje se tiču normalizacije odnosa sa Kosovom, što je sastavni deo Poglavlja 35 pregovora o članstvu sa EU.

9. Građanski nadzor privatizacije medija; Nosilac projekta: **Toplički centar za demokratiju i ljudska prava**; Podrška: **USD 40,105**. – Poslednji krug privatizacije državnih medija bi trebalo da umanji uticaj države na medijsku scenu i poboljša ostvarivanja prava na obaveštenost i slobodu izražavanja. S druge strane, bilo koji nedostaci, korupcija i nepotizam u ovom procesu imaju štetan i neposredno suprotan uticaj na pravo na informisanje. Ova inicijativa ima za cilj da osigura da se privatizacija preko 90 medijskih kuća provodi na transparentan, zakonit i odgovoran način. Redovno i blagovremeno informisanje o stanju i pojedinostima privatizacije ovih medijskih preduzeća obezbeđeno je kako zaposlenima u tim medijima tako i celoj javnosti.

10. Građani za reformu inspekcije – ka efikasnijem sistemu inspeksijskih službi; Nosilac projekta: **Fondacija Centar za demokratiju, Beograd**; Podrška: **USD 13,962**. – Projekat je posvećen jačanju kapaciteta OCD za nadgledanje i javno zagovaranje reforme inspeksijskih službi u Srbiji. Inspeksijske službe su jedno od prožimajućih pitanja EU-integracija i povećane sposobnosti 25 OCD za monitoring reformi ovih službi i njihove delotvornosti u praksi je suštinski element efikasnog povezivanja sa EU, u smislu provođenja usvojenih zakona, i što je najvažnije usklađivanja sudske prakse.

11. Javno zalaganje za uspostavljanje mehanizma obeštećenja žrtava krivičnih dela sa elementima nasilja; Nosilac projekta: **ASTRA – Akcija protiv trgovine ljudima**; Podrška: **USD 14,779**. – Ovaj projekat se bavi pristupom pravdi u smislu delotvornog mehanizma za obeštećenje žrtava. Konferencija, predlog politike kao i snažno javno zagovaranje su podstakli državu da usvoji specifične mere da bi poboljšala sistem obeštećenja žrtava. Jake promotivne aktivnosti osigurale su značajnu podršku javnosti koja je podsticala aktivnosti vezane za politike i javno zalaganje. Ovaj projekat je takođe i deo regionalne balkanske inicijative koju je podržala EU.

12. **Ustav u vreme krize: Post-jugoslovenska perspektiva**; Nosilac projekta: **Udruženje za političke nauke Srbije, Beograd**; Podrška: **USD 18,613**. – Projekat je posvećen otvaranju javne debate o ustavnoj reformi u stručnoj javnosti. Regionalna konferencija je bila prilika za vodeće stručnjake iz regiona da raspravljaju i formulišu agendu ustavnih reformi. Glavni prioritet projekta je bio obezbediti otvoren i inkluzivni proces potrebnih ustavnih reformi, a nastala publikacija je vredan doprinos tekućoj debati o budućim promenama ustava.

13. **Društveno-kulturni aspekti regionalizacije Srbije u kontekstu procesa EU-integracija**; Nosilac projekta: **Centar za interkulturalnu komunikaciju, Petrovaradin**; Podrška: **USD 10,182**. – Projekat otvara raspravu o pitanju regionalizacije s aspekta njenog značaja za ustav zemlje, a pogotovo iz perspektive procesa EU-integracija. Rasvetljavanje različitih vidova ustavne reforme, u ovom slučaju pitanja regionalizacije, i uključivanje odgovarajućih zainteresovanih strana i građana postavlja osnovu za inkluzivni, informisani proces usvajanja novog ustava. Aspekt regionalizacije je posebno značajan zbog njegove važnosti za funkcionalnu demokratsku državu, ali i zbog toga što je ovo se ovo pitanje smatra osetljivim a često ostaje neodgovoreno u u javnim raspravama.

14. **Revija za evropsko pravo**; Nosilac projekta: **Udruženje za evropsko pravo, Kragujevac**; Podrška: **USD 2,594**. – Podrška akademskoj publikaciji koja se bavi primenom zakona EU, usmerenoj profesionalcima u Srbiji. Ova publikacija je važna referenca za pravnike koji se bave usklađivanjem pravnih tekovina.

15. **Nova Evropa i njena periferija**; Nosilac projekta: **Udruženje za političke nauke Srbije, Beograd**; Podrška: **USD 15,000**. - Ova inicijativa je sadržajan doprinos borbi protiv rastućeg evroskepticizma i ekstremizma, posebno u intelektualnim krugovima u Srbiji i regionu. Ona obezbeđuje forum za diskusiju o raznim pitanjima povezanim s evropskim raspravama, i odnosi se na nekoliko pitanja važnih za srpsko i evropsko društvo: uspon desničarskog ekstremizma, budući trendovi u EU-integracijama, učinak rastućeg razočaranja evropskim projektom unutar EU na region.

16. **Vodič kroz strategiju Evropa 2020**; Nosilac projekta: **Evropski pokret u Srbiji, Beograd**; Podrška: **USD 12,828**. – Ovaj projekat vraća se Strategiji Evropa 2020 i njenom odnosu sa politikama razvoja u Srbiji. Projekat ističe glavne zamke u sprovođenju strategija razvoja i daje preporuke kako ih otklanjati. Poseban naglasak je na mehanizmima za koordinaciju strategija razvoja na nacionalnom i lokalnom nivou. Objavljivanje Vodiča podržala je i Delegacija EU, i biće široko distribuiran svim relevantnim stranama i kreatorima politike.

17. **Revitalizacija programa rada OCD koje se bave razvojem: plan pojedinačnih stipendija**; Nosilac projekta: **Fondacija za otvoreno društvo, Srbija**; Podrška: **USD 40,000**. - Fondacija je uspostavila inovativni plan stipendiranja usmeren ka pojedincima. Tako, pojedinci koji nisu deo scene OCD uvode se u javnu sferu, dok se programi i pristupi OCD oživljavaju i osvežavaju.

RAVNOPRAVAN PRISTUP OSNOVNOM I SREDNJEM OBRAZOVANJU

– INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

Program je sa svojim partnerima - CIP, COP, Društvo za razvoj dece i mladih - Otvoreni klub, Institut za psihologiju, Građanski fond Panonija - inicirao projekte koji su doprinosili gradnji zajednice zainteresovanih, koja teži održivosti donesenih inkluzivnih obrazovnih politika i stvaranju baze za razvoj interkulturalnih kompetencija u obrazovnom sistemu u Srbiji.

Najznačajnija dostignuća programa u 2014. su:

Zapostavljene inkluzivne obrazovne (IO) politike vraćene su na agendu Ministarstva; privučeni su drugi donatori (UNICEF i Svetska banka) da ulažu i zajednički planiraju systemske korake; primenom Nacionalnog okvira za praćenje inkluzivnog obrazovanja (NOPIO) zaustavljena je opstrukcija IO; NOPIO je prepoznat u OSF mreži i biće korišćen kao model za ISSA u zemljama koje imaju politike IO i žele da prate njihovo sprovođenje; aktivni nadzor diskriminacije u obrazovanju za roditelje je nov pristup i dodatno je podstakao njihov aktivizam - koalicija je 4 puta delovala preventivno uspevši da rasformira segregisana odeljenja sa romskom decom, i pokrenula 2 procesa sa Poverenicom za ravnopravnost povodom uskraćivanja prava na podršku u obrazovanju; “Mreža prijatelja inkluzivnog obrazovanja” privukla je medije u promovisanju vrednosti IO i time stekla mogućnost da se ove vrednosti predstave širokoj javnosti još uvek punoj predrasuda i otpora; interkulturalna komponenta prvi put počinje da se ugrađuje u sistem obrazovanja kroz standarde i 7000 nastavnika obučenih on-line metodama. Podržani projekti:

1. **Uspostavljanje “Mreže prijatelja inkluzivnog obrazovanja“** Nositelj projekta: **Centar za interaktivnu pedagogiju – CIP, Beograd**; Podrška: **USD 49,857**. - “Mreža prijatelja IO”, koju čini 20 nastavničkih i roditeljskih organizacija i saveta, preuzela je svoju ulogu i odgovornost u definisanju problema u sprovođenju IO i dobila mogućnost da rešava konkretne probleme u svojoj sredini. Kroz partnerski rad sa elektronskim, on-line i štampanim medijima ove organizacije su dizale svest šire javnosti o vrednosti i važnosti društvenog i obrazovnog uključivanja.

2. **Koalicija za monitoring inkluzivnog obrazovanja** Nositelj projekta: **Društvo za razvoj dece i mladih - Otvoreni klub, Niš**; Podrška: **USD 34,926**. - Cilj projekta je promocija i zaštita prava dece na obrazovanje, davanje doprinosa razvoju metodologije praćenja, otkrivanja i procesuiranja slučajeva diskriminacije, isključivanja iz, i zlostavljanja u obrazovnom sistemu, u 4 grada. Nadzorna koalicija roditeljskih i organizacija za zaštitu dečjih prava bavila se osnaživanjem svih aktera u lokalnoj zajednici za primenu pravnih procedura, prijavljivanje diskriminacije, ali je i preventivno radila sa roditeljima, školskim organima i prosvetnom inspekcijom na sprečavanju pojava diskriminacije u obrazovanju.

3. **Procena stanja inkluzivnog obrazovanja u Srbiji** Nositelj projekta: **Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta, Beograd**; Podrška: **USD 25,855**. - Istraživački tim Instituta za psihologiju, uz podršku FODS, UNICEF i SIPRU razvio je Nacionalni okvir za praćenje IO u Srbiji, sa razvijenim setom instrumenata koji fleksibilno, razvojno i na svim nivoima prate sprovođenje IO. Nakon 5 godina systemskog uvođenja IO, NOPIO omogućava prikupljanje i analizu podataka o primeni IO, mapiranje ključnih prepreka za održivost inkluzivnog obrazovanja, i formulisanje

preporuka za njihovo prevazilaženje na nacionalnom, opštinskom i školskom nivou realizacije IO, koje će biti značajne za donosiocce odluka.

4. Udruženja nastavnika na manjinskim jezicima - inkluzivno i interkulturalno obrazovanje

Nosilac projekta: **Građanski fond Panonija, Novi Sad**; Podrška: **USD 18,187**. - S obzirom da u školama na manjinskim jezicima nije došlo do značajnijeg uključivanja dece sa smetnjama u razvoju, siromašne dece i dece iz ruralnih oblasti, niti je došlo do smanjenja broja dece iz manjinskih zajednica u specijalnim školama (što se u većinskoj populaciji desilo), projekat se bavi udruživanjem nastavnika na jezicima nacionalnih manjina i davanjem doprinosa povećanju inkluzivnosti i interkulturalnosti obrazovanja na manjinskim jezicima. U proteklom periodu manjinska obrazovna zajednica (udruženja nastavnika, i Nacionalni saveti nacionalnih manjina - NSNM) bila je nedovoljno uključena u tokove obrazovnih promena u Srbiji, zbog čega je ozbiljnije angažovana u "Mreži prijatelja IO", u odnosu na nastavnike kao istraživače sopstvene obrazovne prakse. (Vidi projekat br. 5)

5. Nastavnici – reflektivni istraživači inkluzivne obrazovne prakse (NARIP)

Nosilac projekta: **Centar za obrazovne politike - COP, Beograd**; Podrška: **USD 40,499**. - Projekat deluje u okviru Mreže prijatelja IO koja nastavnike ohrabruje da formulišu izazove u realizaciji IO, podstiče istraživački i timski rad na rešavanju problema svakodnevne pedagoške prakse, stimuliše saradnju sa roditeljima u obezbeđivanju pedagoške podrške deci u obrazovanju. Kao rezultat naučenih lekcija i zaključaka proisteklih iz prethodnih inicijativa FOD Srbija sa nastavnicima, i nedovoljne uključenosti nastavnika na manjinskim jezicima u opšte promene koje se u obrazovanju godinama provode, poseban naglasak je na angažovanju ovih nastavnika i uvrštavanju interkulturalnih kompetencija u obuke nastavnika.

6. Obrazovna i socijalna inkluzija kroz lokalne akcije

Nosilac projekta: **Centar za interaktivnu pedagogiju – CIP, Beograd**; Podrška: **USD 33,429**. - Projekat nastavničkim i roditeljskim udruženjima i savetima, članovima Mreže prijatelja IO, pruža podršku za lokalne akcije koje unapređuju sprovođenje inkluzivnog obrazovanja. Prednost za podršku imale su akcije koje jačaju saradnju lokalnih institucija na rešavanju konkretnih problema, tesno sarađuju i grade partnerstva sa medijima, promovišu dobru i uspešnu praksu. U 2014. godini Komisija sastavljena od predstavnika CIP, COP i FOD Srbija, podržala je 10 uspešnih lokalnih akcija.

7. Interkulturalno obrazovanje u sistemu obrazovanja u Srbiji

Nosilac projekta: **Centar za obrazovne politike - COP, Beograd**; Podrška: **USD 42,639**. - Cilj projekta je jačanje interkulturalne komponente obrazovnog sistema u Srbiji koji bi dugoročno trebalo da doprinese prihvatanju različitosti i izbegavanju marginalizacije, diskriminacije i netolerancije na kulturne različitosti, sticanjem interkulturalnih kompetencija. Saradnjom FOD Srbija sa sistemskim IPA projektom koji nosi veliki razvojni i reformski potencijal i uključuje IKO u Nacionalni okvir kurikuluma NOK, kao okvir za buduću reformu kurikuluma na nacionalnom nivou, obukom 130 trenera za 160 škola i on-line obukom preko 7.000 nastavnika, ojačana je međupredmetna interkulturalna komponenta koja doprinosi razvoju interkulturalnih kompetencija u obrazovnom sistemu u Srbiji.

8. Dodatna ECP sredstva za razvoj kapaciteta, strateško planiranje i podršku radu CIP centra Nosilac projekta: **Centar za interaktivnu pedagogiju – CIP, Beograd**; Podrška: **USD 21,450**. - Međunarodni Early Childhood Program je preko FOD Srbija namenio CIP centru sredstva za izgradnju kapaciteta za održivost organizacije, strateško planiranje, i učešće u programima međunarodne organizacije ISSA (uključujući troškove putovanja na skupove ISSA, prevod i finansijsku kontrolu).

9. Učešće na konferenciji "1914-2014: Lessons from History? Citizenship Education and Conflict Management" Nosilac projekta: **Fondacija za otvoreno društvo, Srbija**; Podrška: **USD 2,980**. - Učešće odgovarajućih predstavnika FOD Srbija na konferenciji NECE radi razmene inkluzivne i interkulturalne prakse i iskustva, i podsticaja daljem planiranju obrazovnog programa u pravcu razvoja građanske i političke kulture kroz obrazovanje.

PLATFORME ZA DEBATU I DRUŠTVENU MOBILIZACIJU

- SUZBIJANJE EKSTREMISTIČKIH IDEOLOGIJA

U 2014. godini zabeleženo je donekle obnovljeno zanimanje građanskog društva za pitanja koja se tiču ekstremizma, usled njegovih više приметnih pojavljivanja u javnom diskursu prožetim populizmom. Ipak, ova oblast je tek u fazi "stvaranja" a tokom prve godine rada ovog programa naponi Fondacije bili su usmereni ka izgradnji zajednice građanskog društva koja bi se efikasno odnosila prema ovom problemu, i suprotstavila se ekstremističkim ideologijama i njihovim današnjim manifestacijama u narednim godinama. Delovano je u dva glavna pravca, konkretno unapređivanje znanja pripadnika građanskog društva o novim razlozima i osobinama ekstremizma, i podrška akterima građanskog društva koji osporavaju ekstremističke ideologije. Važna odlika oba pristupa je podizanje svesti o još uvek nedovoljno prepoznatim, dubljim društveno-ekonomskim činiocima koji deluju u korist bujanja ekstremističkih ideologija, i sledstveno podržavanje novog građanskog aktivizma da osnaži žrtve tranzicije i ekonomske krize (radnici, 'novi zaposleni siromasi', prekarijat, itd.). programska linija rada na uvećanju znanja o novim razlozima i svojstvima ekstremizma je delotvorno povezana sa javnim diskursom (u saradnji s programom Javni interes u medijima): u toku je istraživanje procesa prekarizacije i njegovog uticaja na medijske profesije i posledično na kvalitet javnog informisanja, uz temeljno mapiranje i analizu ekstremističkih poruka u javnom diskursu i jeziku (u tradicionalnim i društvenim medijima) i njihovih neposrednih tvoraca (tradicionalni mediji). Fondacija je uložila mnogo napora da identifikuje nove aktere građanskog društva i izgradi kapacitete OGD, kako bi se efikasno bavili ovim pitanjima; pojedine građanske inicijative koje su se isprečile konkretnim ili opštim manifestacijama ekstremizma (uglavnom u malim gradovima) pokazale su se kao pun pogodak, privlačeći pažnju javnosti i podižući svest o važnosti ovog pitanja. Posebno su delotvorne bile organizacije koje služe kao platforme za okupljanje aktera građanskog društva u javnim debatama i pripremi zajedničkih akcija.

U daljem razvoju ove oblasti Fondacija će nastaviti da se angažuje u usmeravanju aktera građanskog društva ka prepoznavanju, osporavanju i obuzdavanju - kroz najadekvatnije, kreativne

i sveže načine razmišljanja i delovanja - sadašnjih, suptilnijih pojava ekstremističkih ideologija. Podržani projekti:

1. Prekarizacija rada i radnika: Nekvalifikovani radnici i medijski profesionalci – tipološka analiza; Nosilac projekta: **Centar za razvoj sindikalizma, Mladenovac;** Podrška: **USD 41,615.** - Empirijsko istraživanje procesa prekarizacije rada i njegovih društvenih posledica u Srbiji, kroz istraživanje efekata prekarizacije na medijsku profesiju (novinare i druge medijske profesionalce) i konačno na kvalitet javnog informisanja. Medijska profesija je izabrana za ovo istraživanje jer je neposredno u službi javnog interesa i demokratskog razvoja s jedne strane, i zato što ima veliki broj nesigurno zaposlenih, s druge. Rezultati će biti korišćeni za dalje dosledno delovanje građanskog društva i otvaranje šire profesionalne i javne debate.

2. Znakovi pored puta: Ekstremističke ideje i poruke u medijima u Srbiji; Nosilac projekta: **Ebart d.o.o, Beograd;** Podrška: **USD 23,563.** - Istraživanje efekata i uticaja ekstremističkih ideja i poruka u medijima u Srbiji: njihov sadržaj, retorika, teme, kontinuitet i glavni medijski kanali. Ekstremistički diskurs je mapiran u štampanim medijima, na TV i internetu, kao i na društvenim mrežama, konkretno na Fejsbuku. Dnevne, dvonedeljne i dvomesečne analize o konkretnim događajima koji su izazvali ekstremističke poruke u javnom diskursu, i nalazi projekta postavljeni su na internet stranici projekta. Ustanovljeno je da su glavni generatori ekstremističkih poruka i diskursa tradicionalni štampani mediji (tabloidi) a ne ekstremističke grupe, kako se ranije pretpostavljalo. Produžetak ove inicijative je podržan kroz program Javni interes u medijima, s namerom da utiče na regulatorna i samoregulatorna tela za medije.

3. Politike prijateljstva/neprijateljstva: Jezičke politike i pitanje odgovornosti; Nosilac projekta: **Centar za istraživanje kultura, politika i identiteta (IPAK), Beograd;** Podrška: **USD 18,060.** - Pregled i proučavanje izvora i mehanizama ekstremističkog jezika (organizacije ekstremne desnice, političke stranke, akademske institucije, itd.) u javnom diskursu, posebno onog koji utiče na mlade. Kompleksna kulturna analiza jezika nasilja služi da dekonstruiše diskurs neprijateljstva i mržnje, kao i da pokaže kako ti politički činoci nastoje da uspostave i javni diskurs i manipulišu njim, suptilno stvarajući nove jezičke "politike". Na osnovu nalaza, organizovaće se forum mladih i testirati te nalaze kroz interaktivni rad s izabranim mladim osobama (100).

4. Pravna pomoć radnicima i malim akcionarima u slučajevima političke zloupotrebe pravosuđa u ekonomskim interesima; Nosilac projekta: **Udruženje "Jednakost", Zrenjanin;** Podrška: **USD 31,540.** - Alternativni sistem besplatne pravne pomoći je uspostavljen za radnike i male akcionare, žrtve neodgovarajućih i politički manipulisanih procesa privatizacije, da bi zaštitio njihova prava u slučajevima političke zloupotrebe pravosuđa, i osnažio ih da ostvare svoja prava pred sudom. Zbog rastućeg broja umešanih radnika (broj uključenih privatizovanih preduzeća je sada 10, i povećava se), pravni tim projekta je proširen. Dodatno, sposobnosti uključenih radnika su podignute za građanski aktivizam i samoorganizovanje, da ih osnaži društveno i ekonomski.

5. **Lokalne politike i urbano samoupravljanje**; Nosilac projekta: **Grupa za konceptualnu politiku, Novi Sad**; Podrška: **USD 19,514**. - Glavni fokus je bio da se osnaže građani (vlasnici stanova/predstavnici skupština stanara u Detelinari, radničkom naselju u Novom Sadu) da svoje (društveno-ekonomske) probleme stambenog održavanja reše kroz osnivanje udruženja građana i aktivnih zajedničkih inicijativa. Predstavnici skupština stanara su podstaknuti da osnuju građanska udruženja/platforme da se dalje angažuju u legitimnom aktivizmu prema opštinskim vlastima, kako bi stvorili održiva rešenja za svoje probleme. Ovo je odličan primer konstruktivnog novog građanskog aktivizma i osnaživanja građana, žrtava tranzicije (vlasnika stanova u post-socijalističkoj vlasničkoj transformaciji) i Fondacija će raditi na širenju ovog modela u drugim pogodnim urbanim područjima u Srbiji.

6. **Program javnih debata Kulturnog centra Rex**; Nosilac projekta: **Fondacija Fond B92, Beograd**; Podrška: **USD 37,376**. – Podrška Kulturnom centru Rex kao platformi za javnu debatu i zajedničke akcije koje razne pojedince i organizacije građanskog društva okupljaju radi kritičke rasprave o aktuelnim, često kontroverznim društvenim pitanjima ignorisanim u 'glavnoj struji'. Jedno od nekoliko dragocenih slobodnih mesta u ubrzano sužavanom javnom prostoru, REX je u novije vreme intenzivirao svoj program javnih debata, privlačeći i uključujući još više pojedinaca i aktera građanskog društva. Njihove teme su važne za Fondaciju i ostaju - antisemitizam, istorijski i savremeni fašizam, stanje migranata i tražilaca azila u Srbiji, kontroverzna tumačenja dve strane u Drugom svetskom ratu, itd. Pitanja i problemi žrtava i gubitnika tranzicije i krize takođe im ostaju u žiži interesovanja, dok tragaju za kreativnim načinima pružanja i osmišljavanja alternativa za njihovo osnaživanje.

7. **Živi, mrtvi i ostali**; Nosilac projekta: **Centar za kulturnu dekontaminaciju (CZKD), Beograd**; Podrška: **USD 3,599**.- Obeležavanje 20-godišnjice CZKDa – najstarije i najpoznatije platforme za dijalog i građanski aktivizam u Srbiji (i regionu Zapadnog Balkana). Fondacija podržava CZKD zbog hrabrih i angažovanih kulturnih programa, ali i jer Centar radi na otvaranju javnog prostora za dijalog, organizujući veliki broj neplaniranih, ad hoc događaja, koji su podstaknuti ili izazvani aktuelnim društvenim problemima i temama. Ova institucija tako služi kao specifično utočište alternativnih, marginalizovanih, avangardnih i ranjivih grupa i ideja, i služi kao platforma koja okuplja alternativnu društvenu scenu radi dijaloga i zajedničkog društvenog delovanja.

8. **Mladi protiv ekstremizma: "Misli sam za sebe"**; Nosilac projekta: **Helsinški komitet za ljudska prava u Srbiji, Beograd**; Podrška: **USD 28,552**. - Sistemski rad s mladima u 5 gradova Srbije (Novi Sad, Kruševac, Zrenjanin, Niš, Novi Pazar) na njihovom osposobljavanju da prepoznaju i da se odupiru ekstremističkim porukama i pojavama, da osnaže svoje kritičko mišljenje i ponovo razmotre sopstvene stavove. Pored toga, 5 analiza o generatorima ekstremističkih poruka i ideologija uvršteno je Helsinški bilten, a u okviru ove inicijative objavljeno je i posebno izdanje Helinške povelje posvećeno ekstremizmu.

9. **"Premotavanje" (Lokalne građanske akcije protiv širenja šovinističkih i ekstremističkih poruka i ideologije među mladima u Trsteniku)**; Nosilac projekta: **Udruženje građana "Jerinin grad", Trstenik**; Podrška: **USD 11,319**. - Niz različitih i kreativnih građanskih akcija usmerenih na diskreditovanje ekstremističkih ideologija koje šire pojedinci u Trsteniku, a čija

privlačnost brzo raste među lokalnom omladinom. Glavni fokus je podići svest svih građana o opasnostima šovinističke i ekstremističke retorike (koja prolazi neprimećena), odgovarajućim javnim akcijama i kreativnim događajima ciljajući posebno mlade.

10. Sprečavanje ekstremizma kod mladih u Novom Pazaru; Nosilac projekta: **Udruženje za kreativnu komunikaciju i debatu (ACCD), Beograd;** Podrška: **USD 9,433.** - U saradnji sa lokalnim partnerima, ACCD nastavlja da radi na osnaživanju mladih u multikulturnom Novom Pazaru da prepoznaju ekstremizam u svim njegovim oblicima, i pronađu izvodive načine da mu se odupiru i suprotstave. U ovom visoko interaktivnom obrazovnom programu, mladi/srednjoškolci odlučuju o lokalno organizovanim manifestacijama i akcijama protiv ekstremizma, a takođe i pripremaju lokalne debate i druge akcije u okviru ove inicijative, i učestvuju u njima.

11. Građansko angažovanje u novom kontekstu društvene polarizacije; Nosilac projekta: **Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd;** Podrška: **USD 3,698.** - Podrška konferenciji "Angažovanje Fukoa" (5–7. decembar 2014.) koja se bavila pitanjem građanskog angažovanja intelektualaca, građana i civilnog društva u današnjem kontekstu društvenih turbulencija, polarizacija i globalnog porasta ekstremizma. Posebna pažnja je posvećena odgovornosti intelektualaca i grupa u datom kontekstu – za uspostavljanje vrednosti, načina razmišljanja i ponašanja, i njihove spremnosti da deluju u pogoršavajućem društvenom kontekstu.

12. Romeo i Julija; Nosilac projekta: **Udruženje "Radionica integracije", Beograd;** Podrška: **USD 26,165.** - Pozorišna predstava "Romeo i Julija" postavljena je u saradnji srpskih i albanskih umetnika, na oba jezika, usmerena ka normalizaciji odnosa i ponovnoj izgradnji poverenja između dva društva. U kontekstu osetljivih srpsko-albanskih odnosa, ovakva umetnički angažovana intervencija cilja da ublaži potencijalno neprijateljske i ekstremističke glasove na obe strane.

13. Nestali ali ne zaboravljeni; Nosilac projekta: **Udruženje porodica otetih i nestalih lica sa Kosova i Metohije, Beograd;** Podrška: **USD 9,995.** - Ovo je jedno od retkih udruženja porodica srpskih žrtava na Kosovu koje želi da saraduje sa porodicama nestalih Albanaca sa Kosova. Podrška njihovom radu je važna kao građanska podrška zvaničnom srpsko-albanskom dijalogu na Kosovu, ublažavanju neprijateljstva između dva društva, normalizaciji odnosa i ponovnom uspostavljanju poverenja.

14. V Festival svetske muzika u Beogradu i Novom Sadu, Magazin "Etnoumlje" br. 26; Nosilac projekta: **World Music Asocijacija Srbije, Jagodina;** Podrška: **USD 2,584.** - Dugotrajna (volonterska) akcija uporno posvećena negovanju multikulturalizma, vrednosti tolerancije i otvorenog društva u Srbiji, kroz promovisanje svetske muzike (world music) iz čitavog sveta.

15. Web Portal civilnog društva Srbije 2014; Nosilac projekta: **Centar za razvoj neprofitnog sektora (CRNPS), Beograd;** Podrška: **USD 8,886.** - Podrška za održavanje informacione platforme o aktivnostima građanskog društva u Srbiji, radi bolje koordinacije i informisanja građanskog a i društva u celini, putem ICT (informacionih i komunikacionih) alatki i tehnologija.

JAVNI INTERES U MEDIJIMA

Glavni cilj programa FODS „Javni interes u medijima“ je aktivno i kompetentno učešće građana u ostvarivanju prava na objektivno, potpuno i pravovremeno informisanje.

Tokom 2014. završen je preobražaj dugogodišnjeg Medijskog programa Fondacije u program „Javni interes u medijima“: fokus je strateški sa medijskih sadržaja i profesionalaca prenet na regulaciju i samoregulaciju medija; na odgovornost medija njihovim krajnjim korisnicima – građanima; na aktivno učešće građanskog društva u izradi novih politika javnog informisanja. Inovirane su i razvijene sposobnosti dela OGD da brane slobodu medija i nezavisno novinarstvo, i uspostavljeni uspešni primeri građanskog nadzora nad poštovanjem javnog interesa u informisanju (npr. dostupnosti i raznolikosti medijskih sadržaja, transparentnog i svrsishodnog trošenja javnih sredstava i resursa za informisanje, odgovornosti i pouzdanosti medijskih (samo)regulatornih mehanizama).

Za ostvarivanje ovih ciljeva, uz pružanje novčane podrške pojedinačnim projektima i aktivnostima partnerskih OGD (kroz grantove), neophodna je i delatnost same Fondacije. Sa istekom operativnog projekta "Građani za medije" čiju misiju nastavlja istoimena, neformalna koalicija, pokrenut je takođe operativni projekat "Promena medijskog pejzaža". Tim još širim zahvatom uvode se novi partneri i oživljava odnos građanskog društva u Srbiji prema medijima, posebno u on-line sferi, nastupajućoj digitalizaciji, primeni novih medijskih zakona, i nastavku reformi celog sektora javnog informisanja.

Program „Javni interes u medijima“ razvio je intenzivnu saradnju s većinom drugih programa FODS. Podržani projekti:

1. **Promena medijskog pejzaža**; Nosilac projekta: **Fondacija za otvoreno društvo, Srbija, Beograd**; Podrška: **USD 34,254**. – Ovaj operativni projekat omogućuje istraživanje, razne vrste transfera znanja, dolazak stručnjaka iz inostranstva, javne događaje, konferencije, javno zalaganje, objavljivanje publikacija, izradu veb-sajtova, umrežavanje, pilot-projekte, pozivne konkurse, itd. Struktura tih aktivnosti podsticajna je i kao podrška koaliciji 'Građani za medije', a može konstruktivno da odgovori na upliv novih tehnologija i korenite promene komunikacija koje su nepovratno zahvatile i društvo u Srbiji, uključujući zabrinjavajući trend kršenja ljudskih prava (slobode izražavanja, i prava na obaveštenost) na Internetu i društvenim mrežama. Za zaštitu građanskih prava u digitalnom okruženju kao prvi partneri angažovani su SHARE Fondacija i Centar za nove medije Liber, a radi uspešnijeg prelaska lokalnih samouprava na projektno finansiranje javnog informisanja – NUNS (Nezavisno udruženje novinara Srbije).

2. **Uključivanje građana u proces nadzora rada medija u Srbiji**; Nosilac projekta: **Zaječarska inicijativa, Zaječar**; Podrška: **USD 14,193**. - OGD iz Zaječara pokreće internet platformu i kampanju javnog zagovaranja kojima građanima omogućuje dvosmernu komunikaciju s nezavisnim Regulatornim telom za elektronske medije, REM (do nedavno, RRA/Republička radiodifuzna agencija). Od samog svog osnivanja RRA/REM ne ispunjava mnoge zadatke zbog kojih je osnovano. Softverski alat Zaječarske inicijative omogućava da građani primene svoje dosad zanemareno pravo (putem predstavki/žalbi), a 'lenji' regulator da bude p(r)ozvan da radi svoj posao u jednoj od vitalnih oblasti funkcionalne demokratije – javnom informisanju.

Širom Srbije i on-line, promotivno-edukativna kampanja transparentnošću i efikasnošću podstiče aktivno učešće građana u nadzoru medija tj. procesa informisanja, sledeći novo medijsko zakonodavstvo koje povećava ovlašćenja RRA/REM.

3. Pravni monitoring medijske scene u Srbiji 2014; Nosilac projekta: **Poslovno udruženje Asocijacija nezavisnih elektronskih medija ANEM, Beograd;** Podrška: **USD 28,827.** – Novi godišnji ciklus aktivnosti vodeće organizacije u Medijskoj koaliciji, za profesionalno argumentovano javno zalaganje za medijske reforme u Srbiji, posredno i za javni interes i EU-integracije. Višegodišnji ekspertski monitoring i analiza pravnih aspekata medijske scene u Srbiji, s nizom proizvoda/aktivnosti/događaja (Mesečni izveštaji, Monitoring novosti, publikacije, okrugli stolovi, inicijative za nove propise, saradnja s državnim organima, itd.) posebno je značajan u godini usvajanja i početne primene 3 medijska zakona. Pod vođstvom ANEMa (glavnog ovdašnjeg udruženja elektronskih medija), ovog puta projekat je naglasak pomerio u on-line prisustvo, i otvorio saradnje sa specifičnim ciljnim grupama (OGD, predstavnici sudstva, studenti odgovarajućih fakulteta). Svi materijali dostupni su i na engleskom, besplatno za sve. Projekat je sufinansiran sa Civil Rights Defenders.

4. Transparentno, ujednačeno i odgovorno trošenje državnog budžeta namenjenog za javno informisanje građana: mehanizmi trošenja javnih sredstava; Nosilac projekta: **Balkanska istraživačka mreža BIRN, Beograd;** Podrška: **USD 15,365.** - Dosad pretežno netransparentno, trošenje javnog novca za informisanje na lokalnom nivou (opštine, gradovi, samouprave) analizira se obuhvatno i u kontekstu političkih uticaja. Budžetska davanja za informisanje građana nisu ni izdaleka jedina finansijska veza organa vlasti i medija u Srbiji, ali dosad nisu istraživana u celosti, uprkos rastućoj kontroli države nad medijima i 'kupovini naklonosti', (auto)cenzuri i sličnim pojavama koje marginalizuju pravo građana na obaveštenost. Predmet ovog istraživanja su svi vidovi 'državne pomoći' medijima, osim ministarstava i državnih agencija uključujući po prvi put ovde i zaobilazne tokove novca kroz oglašavanje, javna preduzeća i PR/marketing-agencije. Štaviše, pošto se većinska – mada manje vidljiva - potrošnja budžeta u te svrhe odvija na lokalnom nivou, u uzorku su i 10 reprezentativnih lokalnih administracija, uključujući i one s informisanjem na jezicima manjina (deo podržan sredstvima Fondacije). Rezultati i analize se partnerima, svim ciljnim grupama i najširoj javnosti daju na besplatnu upotrebu kroz izveštaje, promotivne događaje, i interaktivne on-line baze podataka, korisne za javne debate i stvaranje novih medijskih politika. Ovaj projekat većinski podržava Ambasada kraljevine Holandije u Beogradu.

5. Transparentno, ujednačeno i odgovorno trošenje državnog budžeta namenjenog za javno informisanje građana: pravni osnovi i modeli; Nosilac projekta: **Centar za unapređivanje pravnih studija CUPS, Beograd;** Podrška: **USD 11,922.** - Prikupljanje i analiza pravne dokumentacije o davanjima budžetskog novca za javno informisanje u Srbiji, i izrada novog pravnog modela za projektno finansiranje u skladu s predloženim zakonima. Ovaj predlog blisko je koordinisan sa projektom BIRNa (br. 4 u ovom izveštaju). Dok BIRN istražuje iznose i tokove budžetskog novca - zvanično opredeljenog za javno informisanje - sa raznih nivoa vlasti, kroz javna preduzeća, marketing-agencije i saradnju s medijima, CUPS prikuplja i obrađuje pravnu dokumentaciju na osnovu koje se se taj novac dodeljuje. Analiza pokazuje osnovne modele iz prakse, i pomaže u ništa manje važnom stvaranju odgovarajućeg pravnog modela za projektno

finansiranje javnog informisanja, kakvo su novi medijski zakoni utvrdili kao glavni ako ne i jedini oblik davanja budžetskog novca medijima.

6. Tanjug – Istraživanje poslovanja; Nosilac projekta: **Udruženje Eutopija, Beograd;** Podrška: **USD 20,918.** - Udruženje iskusnih novinara iz Beograda analizira poslovanje državne novinske agencije Tanjug i nalaze objavljuje na svom veb-sajtu za istraživačko novinarstvo www.pistaljka.rs. S razumevanjem funkcionisanja medija i tržišta vesti, Eutopija svoje specijalističko bavljenje radom javnih preduzeća sada fokusira na politički favorizovanu news agenciju, jedan od glavnih kamenova spoticanja u tekućim medijskim reformama u Srbiji. Ovim se ujedno otvara i argumentovana javna rasprava o državnoj pomoći, odgovornom i efikasnom trošenju javnog novca, i zaštiti konkurencije u oblasti medija i informisanja građana - u jeku svetskih debata o etici izveštavanja i uopšte o ulogama medija. Za Srbiju neophodna transformacija medija i zaštita javnog interesa u njihovom radu podrazumeva otklon od državne propagande ka javnom informisanju, najpre u najvećim i najuticajnijim medijskim preduzećima. Tokom projekta, donošenjem novih medijskih zakona i re-aktiviranjem procesa izlaska države iz vlasništva u medijima, i Tanjug je krenuo u privatizaciju.

7. Položaj RRA u tokovima medijskog novca; Nosilac projekta: **Transparentnost Srbija, Beograd;** Podrška: **USD 21,549.** - Analiza tokova novca prikupljenog od elektronskih medija izdavanjem dozvola, i funkcionisanja glavnog regulatora u etru (RRA/Republička radiodifuzna agencija, po novom zakonu – REM/Regulatorno telo za elektronske medije); izrada predloga za namensko finansiranje sadržaja u javnom interesu. UG Transparentnost Srbija istražuje nesrazmeran odnos ulaza/izlaza novca koji s jedne strane elektronski mediji u Srbiji plaćaju kao nadoknadu za dozvole za emitovanje, a s druge Vlada troši za javno informisanje. Put tog novca u centralni budžet neminovno dovodi u pitanje i način rada i finansije nadležnog, visoko profitabilnog regulatornog tela RRA/REM. Ovaj projekat osim istraživanja i analize sadrži i izradu predloga za preraspodelu od medija prikupljenog novca, programski podsticajnu za nekomercijalne sadržaje u javnom interesu. Rešavanje ovih problema dobija na značaju i neminovnom digitalizacijom tj. korenitim promenama u frekventijskom spektru i načinima komuniciranja.

8. Re:generacija; Nosilac projekta: **Fondacija Fond b92, Beograd;** Podrška: **USD 34,553 .** - Produkcija i emitovanje druge sezone dramsko-dokumentarno-obrazovne omladinske web-serije uspešne u regionu (Srbija, Kosovo, BiH, Makedonija, Crna Gora). Složen trogodišnji informativno-aktivistički projekat, usmeren na zajednice 'digitalnih urođenika', mladih (13-18 godina) nezainteresovanih za tradicionalne medije.

Inovativan format web-drame preko on-line platformi i društvenih mreža, već je prvom sezonom postigao značajne domete u borbi protiv otuđenosti i apatije tinejdžera na zapadnom Balkanu. S verom u mlade ljude i motivišući ih da se društveno angažuju, produkciju novih 10 epizoda www.samokazem.org predvode izvorni autori, obučeni vršnjački moderator i urednici. Prodorima u medijski slabo istražene prostore, doku-filmovima do 5 minuta trajanja kreativno promovišu pozitivne primere i inspirišu lokalne akcije i debate. Partneri iz Srbije su vodeći u ovom projektu, a rad s učesnicima i saradnicima iz raznih država odvija se u našoj zemlji. Ovaj projekat podržava

niz stranih i domaćih donatora, na čelu s Ministarstvima spoljnih poslova Velike Britanije i Norveške.

9. Monitoring medija; Nosilac projekta: **Fondacija za otvoreno društvo, Srbija;** Podrška: **USD 3,791.** - Usluge medija-klipinga, praćenje aktivnosti partnera FODS i podržanih projekata. Specijalizovani partner Ebart d.o.o. Beograd kroz potpuno digitalizovani dnevni servis i pretragu baza podataka svim programima Fondacije omogućava monitoring i evaluaciju. U ovom godišnjem ciklusu format izveštavanja je postao bogatiji i pregledniji, a klipingom su obuhvaćene novinske agencije, veb-sajtovi, i lokalne radio/TV-stanice.

11. Mediji u ratovima – istorija i praksa; Nosilac projekta: **Samizdat d.o.o. Beograd;** Podrška: **USD 5,961.** – Obimna studija “Profesija RATNI REPORTER” poznatog kamermana Veljka Đurovića, najiskusnijeg ratnog izveštača poniklog u bivšoj Jugoslaviji, plod je višegodišnjeg stručnog istraživanja izveštavanja s ratišta kao ‘ekstremne medijske discipline’. Oblast graničnih kriterijuma profesionalizma, etike i ideologije za naše društvo posebno je značajna i zanimljiva zbog još uvek nedovoljno rasvetljenog medijskog ‘tretmana’ ratnog raspada Jugoslavije ‘90ih godina prošlog veka. Đurović upoređuje sopstvene neposredne utiske s onim što su konzumenti medijskih sadržaja primali, demistifikuje ratno izveštavanje u istorijskoj perspektivi, analizira modernu ‘tehnologiju vesti’ i (zlo)upotrebe medija. Ne izbegavajući primere koje pamtimo ‘na svojoj koži’, neočekivano pruža jednu, autorsku među ne naročito brojnim prilikama za suočavanje sa kolektivnom prošlošću, ujedno šireći medijsku pismenost. Dodatna vrednost celog projekta je interakcija sa različitim ciljnim grupama – medijskim profesionalcima, studentima, najširoom publikom – kroz promotivne i debatne aktivnosti, čime se nerazrešeni konflikti vraćaju u zainteresovanu javnost.

12. Protiv ekstremizma u medijima; Nosilac projekta: **Fondacija za otvoreno društvo, Srbija;** Podrška: **USD 13,899.** – Rezultati ranijih projekata i partnera Fondacije pokazali su da mediji u Srbiji znatnim delom i sami stvaraju – a ne samo prenose - ekstremizam, agresiju, govor mržnje, da multiplikuju diskriminaciju, negativne stereotipe i predrasude. Ovaj projekat suprotstavlja se tom trendu monitoringom, analizom i istraživanjem nabrojanih pojava, i motivisanjem šire javnosti da koristi namenska oruđa za nadzor medija i učestvovanje u njihovoj (samo)regulaciji. Uz direktno obraćanje građana i OGD (samo)regulatornim telima nadležnim za javno informisanje i uopšte za medije u Srbiji, podstiče se i samoregulacija Interneta i društvenih mreža, radi zaštite ljudskih prava i u digitalnom okruženju.

13. Građani za medije; Nosilac projekta: **Fondacija za otvoreno društvo, Srbija;** Podrška: **USD 0,00.** – Usmeren ka ostvarivanju Ustavom zajemčenih prava na objektivno informisanje i slobodu izražavanja svih građana Srbije, ovaj operativni projekat Fondacije nastavio je da bez eksternih troškova koordiniše i podržava neformalnu koaliciju ‘Građani za medije’ (GzM). Zaječarska inicijativa pokrenula je sopstveni projekat (br. 3 u ovom izveštaju), a uvećao se i broj članova – počele su da se pridružuju organizacije za zaštitu dece i zastupanje mladih, upravo iz poželjnih a dotle ‘nepokrivenih’ oblasti. U sezoni donošenja novih medijskih zakona, ‘Građani za medije’ su s uvećanom kompetencijom pratili tematske javne rasprave i angažovali se u njima, zaključno sa zvaničnim podnošenjem predloga i primedbi nadležnom ministarstvu. Održan je i treći edukativni skup skup koalicije, a domaćin/organizator bila je jedna od članica –

BOŠ/Beogradska otvorena škola. Kao već izgrađena zajednica OGD fokusiranih na medijsku tematiku i donedavno zapostavljene interese građana u medijima, GzM planski utiču na medijske politike i (samo)regulaciju medija, stupaju u interakciju s medijskim udruženjima, javnim servisima, nezavisnim državnim organima itd.

MILENIJUMSKI RAZVOJNI CILJEVI UJEDINJENIH NACIJA POSLE 2015. GODINE

1. **Milenijumski razvojni ciljevi UN posle 2015. godine**; Nosilac projekta: **Fondacija za otvoreno društvo, Srbija**; Podrška: **USD 307,463**. - Fondacija za otvoreno društvo, Srbija je uzela udela u globalnoj kampanji za uključivanje ciljeva izgradnje efektivnih, odgovornih i inkluzivnih institucija i pristupa pravdi u novi set Milenijumskih razvojnih ciljeva Ujedinjenih nacija posle 2015. godine. Fondacija polazi od stava da su dobro upravljanje i pristup pravdi važni preduslovi razvoja. FOD Srbija je svoje napore usmerila na dokazivanje merljivosti napretka u ostvarivanju ova dva cilja s obzirom na to da su najznačajniji otpori njihovom uvođenju u red Milenijumskih razvojnih ciljeva posle 2015. zasnovani upravo na argumentu da merenje napretka u njihovom ostvarivanju nije moguće.

Fondacija je izradila metodologiju za merenje napretka u ostvarivanju ovih ciljeva na bazi metodologije koju primenjuje za merenje napretka u oblasti evropskih integracija. Metodologija je izrađena u saradnji sa nezavisnim državnim organima: Poverenikom za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Zaštitnikom građana, Komisijom za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki, Poverenikom za zaštitu ravnopravnosti, i Agencijom za borbu protiv korupcije. Pristup je baziran na tri stuba: indikatorima za merenje efikasnosti institucija, indikatorima za merenje uklobljenosti institucija u institucionalni sistem, i indikatorima za merenje prepoznatljivosti i poverenja u instituciju. Prvi rezultati merenja efektivnosti institucija koje je Fondacija realizovala govore u prilog merljivosti napretka u ostvarivanju navedenih ciljeva.

U okviru projekta tri nezavisna državna organa - Zaštitnik građana, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, i Poverenik za zaštitu ravnopravnosti - prvi put su svoje godišnje izveštaje o radu predstavili širokom auditorijumu u direktnom TV prenosu i kroz javne rasprave održane širom Srbije i vođene kroz društvene mreže. Po prvi put su državni organi u Srbiji na ovaj način položili račune građanima za svoj rad i podvrgli se kritičkom sudu javnosti.

Fondacija je javno zagovarala i podržala stav predstavnika Republike Srbije u UN o neophodnosti da se ova dva cilja uvrste u red Milenijumskih razvojnih ciljeva posle 2015. U ostvarivanju ciljeva ovog projekta Fondacija saraduje sa udruženjima (Centar za primenjene evropske studije, Beograd; Toplički centar za demokratiju i ljudska prava, Prokuplje; YUCOM, Beograd; Beogradski centar za ljudska prava, Beograd; Društvo sudija Srbije, Beograd; Transparentnost Srbija, Beograd; Centar za razvoj neprofitnog sektora, Beograd; Centar za slobodne izbore i demokratiju, Beograd; Užički centar za ljudska prava i demokratiju, Užice; Zaječarska inicijativa, Zaječar; SECONS, Beograd), medijima (časopis Vreme i produkcijska grupa Mreža) i ekspertima.